

การประเมินเชิงระบบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

A SYSTEMATIC EVALUATION OF BUDDHISM ORIENTED SCHOOL PROJECT, MINISTRY OF EDUCATION

ภัทรา ไททยกุล

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาบริหารการศึกษา
วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Email : kruam40@gmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุบิน ยุระรัช

วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ
มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail : subin.yu@spu.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรณพ จินะวัฒน์

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

Email : annop.jee@stou.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลด้วยวิธีการประเมินเชิงระบบของ โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในระหว่างปี 2557-2558 ตามองค์ประกอบ 5 ด้าน คือด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมระหว่างการวิจัยเชิงสำรวจและการวิจัยพหุกรณีศึกษา สำหรับการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรคือโรงเรียนวิถีพุทธทั่วประเทศ 22,201 โรงเรียน ตัวอย่างจำนวน 635 โรงเรียน ได้มาจากวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน จากการพิจารณาค่า IOC ของแบบสอบถามแต่ละฉบับ มีค่าตั้งแต่ 0.80 - 1.00 การตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ ที่เป็นแบบสอบถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ ผลการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือวัดตัวแปรที่ใช้ในงานวิจัย ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาอยู่ระหว่าง 0.97-0.98 สำหรับผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้บริหารโรงเรียนหรือครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 1 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับการวิจัยพหุกรณีศึกษา คือโรงเรียนวิถีพุทธ 3 โรงเรียน โดยเลือกแบบเจาะจง โรงเรียนวิถีพุทธ 3 ประเภท คือ โรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ และโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างและแบบสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละโรงเรียนคือ ผู้อำนวยการ 1 คน ครูประจำชั้น จำนวน 5 คน และนักเรียน จำนวน 5 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าฐานนิยม และวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า (1) ด้านบริบท พบว่า วัตถุประสงค์ของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (2) ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่าคุณภาพผู้บริหาร คุณภาพครู และคุณภาพระบบการบริหาร มีคุณภาพอยู่ในระดับมากทุกประเด็น (3) ด้านกระบวนการ พบว่า การปฏิบัติตามแนวทางการจัดการศึกษาตามอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธนั้น มีการปฏิบัติในระดับมาก (4) ด้านผลผลิต พบว่า นักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธ มีคุณลักษณะทางกาย สังคม จิตใจ และปัญญา อยู่ในระดับมาก (5) ด้านผลกระทบ พบว่า การดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ ที่ส่งผลต่อบ้าน วัด และโรงเรียนโดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกประเด็น

คำสำคัญ : การประเมินเชิงระบบ โรงเรียนวิถีพุทธ

ABSTRACT

The objective of this research was to conduct a systematic evaluation of the Buddhist Way School Project under the Ministry of Education during the 2014 - 2015 years. The evaluation was on five components of the Project, namely, the context, input, process, product, and impact. This research employed the mixed method approach involving the survey and multiple case studies. For the survey research, the research population comprised 22,201 Buddhist Way Schools throughout the country; while the research sample consisted of 635 Buddhist Way Schools obtained by stratified random sampling. The employed research instrument was a questionnaire. Its IOC indices for content validity, as assessed by five experts, ranged from 0.80 to 1.00. The Cronbach alpha reliability coefficients of the parts that were in the form of rating scale ranged from 0.97 to 0.98. The main questionnaire respondent from each school was the school administrator or the teacher in charge of the Project. Data were analyzed using the percentage, mean, and standard deviation. For the multiple case studies, three Buddhist Way Schools were purposively selected as the cases for study. Each of them represented a particular category of Buddhist Way School, namely, the Buddhist Way School in general, the leading Buddhist Way School, and the Buddhist Way School under the royal patronage. The employed research instruments were an interview structure, and a guideline form for focus group discussion. The key informants from each school consisted of the school director, five classroom teachers, and five students. Data were analyzed using the mode and content analysis. Research findings were as follows: (1) regarding the context of the Project, it was found that the purposes of the Buddhist Way School were rated at the highest level; (2) regarding the input of the Project, it was found that quality of the administrator, quality of the teachers, and quality of the administration system were rated at the high level; (3) regarding the process of the Project, it was found that the practice in compliance with the educational management approach based on the 29 identities of the Buddhist Way School was rated at the high level; (4) regarding the product of the Project, it was found that the physical, social, mental, and intellectual characteristics of Buddhist Way School students were rated at the high level; and (5) regarding the impact of the Project, it was found that the impacts of the operation of the Buddhist Way School on the home, Wat, and school were rated at the high level in all matters.

KEYWORDS : Systematic Evaluation, Buddhist Way School

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนในแง่ของเจตคติ การสร้างคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งปรากฏอยู่ในความหมายของการศึกษาเอาไว้ในมาตรา 4 วรรคแรกว่า "การศึกษา หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดการสภาพแวดล้อมสังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต"

ดังนั้นเพื่อเป็นการเพิ่มทางเลือกในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้มีการพัฒนาโรงเรียนในหลายรูปแบบ ดังที่สำนักงานวัตกรรมการจัดการศึกษาได้กำหนดรูปแบบการจัดการศึกษาไว้ 5 รูปแบบ คือ 1) โรงเรียนวิถีพุทธ 2) โรงเรียนในกำกับของรัฐ 3) โรงเรียนสองภาษา ต่อมาเรียกว่า "โรงเรียนมาตรฐานสากล" 4) โรงเรียนสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ และ 5) โรงเรียนต้นแบบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT)

โรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งเป็นโรงเรียนรูปแบบหนึ่งที่กระทรวงศึกษาธิการได้พัฒนาให้เป็นนวัตกรรมแห่งการพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าไปในการจัดการศึกษาโดยเรียกชื่อโรงเรียนรูปแบบนี้ว่า "โรงเรียนวิถีพุทธ" ที่มุ่งจัดการศึกษาแบบบูรณาการหลักไตรสิกขาเข้ากับกลุ่มสาระและกิจกรรมต่างๆ ในหลักสูตร ส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทั้งทางกาย สังคม จิตใจ และปัญญาอย่างครบถ้วน ซึ่งไพรัช สู่แสนสุขและบรรเจอดพร สู่แสนสุข (2546) ได้พัฒนารูปแบบแนวทางกระบวนการที่เป็นไปเพื่อการสนับสนุนนโยบายด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และต่อมา บดินทร์ ธรรมสังวาล (2553) ได้พัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 14 องค์ประกอบย่อย 66 ตัวบ่งชี้ และยังพบว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการนำเกณฑ์พัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธ การประเมินระบบออนไลน์ผ่านทางเว็บไซต์ เพื่อกำกับติดตามประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ โดยตลอด

เนื่องจากการประเมินต่างๆ ดังกล่าว ยังไม่ได้มีการนำเสนอสารสนเทศที่ค้นพบได้อย่างครอบคลุมประเด็นตามหลักการประเมินในเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นข้อสนเทศที่ผู้บริหารโครงการสามารถนำมาใช้ประกอบการพิจารณาในการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานโครงการได้อย่างมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุรศักดิ์ หลาบมาลา และรสสุคนธ์ มกรมณี (2551) ที่พบว่าควรมีการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบการศึกษาไทยโดยรวม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการบริหารการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีนวัตกรรมทางการศึกษามากยิ่งขึ้นเมื่อพิจารณากิจกรรมการประเมินย่อมมีลักษณะที่ใกล้เคียงกับกิจกรรมการวิจัยเป็นอย่างมาก ทั้งในแง่ความผูกพันอย่างลึกซึ้งซึ่งที่มีต่อระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์ การออกแบบ (Design) เครื่องมือและการวิเคราะห์

ด้วยเหตุนี้จึงมีการมองว่า การประเมินเป็นวิทยาศาสตร์ประยุกต์ Stufflebeam, (1971) ; Guttentag & Struening, 1975; Rossi & Freeman (1985) ที่กล่าวว่า การวิจัยเชิงประเมินคือ การประยุกต์วิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์อย่างมีระบบเพื่อประเมินคุณค่าของ กรอบแนวคิด รูปแบบการดำเนินงาน โครงการ/แผนงาน/การบริการอื่น และประโยชน์ที่ได้จากโครงการทางด้านสังคมที่นำไปแทรกปฏิบัติเพื่อปรับปรุงความเป็นอยู่ของมนุษย์ให้ดีขึ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การวิจัยเชิงประเมินเกี่ยวข้องกับการใช้ระเบียบวิธีทางด้านสังคมศาสตร์เพื่อทำการตัดสินใจและปรับปรุง การวางแผน การควบคุมกำกับ การดำเนินงาน ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการ/แผนงาน/การบริการอื่น ต่อการพัฒนาทางด้านสุขภาพ การศึกษา สังคมสงเคราะห์และงานบริการต่างๆ ที่ให้แก่มวลมนุษย์ รวมทั้ง Rossi & Freeman (1985) ได้เรียก กิจกรรมการประเมินโครงการ/แผนงาน/การบริการอื่นว่า การวิจัยเชิงประเมิน (Evaluation Research) ถือว่าเป็นการวิจัยเชิงประยุกต์เช่นกัน สอดคล้องกับ วิโรจน์ สารรัตนะ (2554) ได้ศึกษาและพัฒนาประยุกต์รูปแบบการประเมินเชิงระบบ CIPPI (Context-Input-Process-Product-Impact) ถือเป็นแนวทางการวิจัยเชิงการประเมินรูปแบบหนึ่งที่มีความเหมาะสมกับการประเมินโครงการที่สะท้อนถึงกรณีติดตามและประเมินผลการดำเนินงานที่นำไปสู่การพัฒนาปรับปรุง โดยมีรูปแบบการประเมินคือ การประเมินบริบท การประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการ การประเมินผลผลิต และการประเมินผลกระทบ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อประเมินผลโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ด้วยวิธีการประเมินเชิงระบบ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อประเมินการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ในปี 2557-2558 โดยประเมินการดำเนินงานตามแนวทางการประเมินเชิงระบบ CIPPI Model ตามองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสม ระหว่างการวิจัยเชิงสำรวจ และการวิจัยพหุกรณีศึกษา โดยมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

ประชากรและตัวอย่างการวิจัย

1. การวิจัยเชิงสำรวจ

ประชากร คือ โรงเรียนวิถีพุทธ ทั่วประเทศ จำนวนทั้งสิ้น 22,201 โรงเรียน

ตัวอย่าง คือ โรงเรียนวิถีพุทธ ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น ตามประเภทของโรงเรียนวิถีพุทธ ได้แก่ 1) โรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป มีจำนวน 21,547 โรงเรียน จำนวนตัวอย่าง 377 โรงเรียน 2) โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ มีจำนวน 600 โรงเรียน จำนวนตัวอย่าง 234 โรงเรียน และ 3) โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน มีจำนวน 27 โรงเรียน จำนวนตัวอย่าง 24 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 635 โรงเรียน เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง ประกอบด้วยผู้บริหาร หรือ ครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนละ 1 คน จำนวนทั้งสิ้น 635 คน

2. การวิจัยพหุกรณีศึกษา

คือโรงเรียนวิถีพุทธ เลือกแบบเจาะจงได้ 3 โรงเรียน คือ 1) โรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป ได้แก่ โรงเรียนปิยมิตรวิทยา จ.พะเยา 2) โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ ได้แก่ โรงเรียนรุ่งอรุณ กรุงเทพมหานคร และ 3) โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ได้แก่ โรงเรียนพังกุญชรพัฒนาศึกษา จ.ขอนแก่น ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้บริหาร 1 คน คือ ผู้อำนวยการ ครู 5 คน เลือกมาจากครูประจำชั้นของนักเรียน ระดับชั้นละ 1 คน นักเรียน 5 คน มาจากตัวแทนนักเรียนระดับชั้นละ 1 คน โดยครูเป็นผู้คัดเลือก

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 3 ประเภท

1. แบบสอบถามในการประเมินเชิงระบบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ทั้ง 5 ด้าน โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน กล่าวคือตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามตอนที่ 2 การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ มีลักษณะเป็นแบบมาตราประเมินค่า 5 ระดับ เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามประเมินสภาพที่เป็นอยู่ โดยแบ่งเป็น 5 ด้าน จำนวน 114 ข้อ โดยจำแนกเป็น ด้านบริบท 27 ข้อ ด้านปัจจัยนำเข้า 19 ข้อ ด้านกระบวนการ 21 ข้อ ด้านผลผลิต 27 ข้อ ด้านผลกระทบ 20 ข้อ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา พบว่าได้ค่าระหว่าง .80-1.00 และผลการตรวจสอบความเชื่อมั่นได้ระหว่าง 0.97-0.98 ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

2. แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยมีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลตอนที่ 2 ประเด็นคำถามเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ 5 ด้าน

3. แบบสนทนากลุ่ม สำหรับครู และนักเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธประเด็นคำถามเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ 5 ด้าน

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้วยสถิติบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ และจากแบบสอบถามทั้ง 5 ด้าน ด้วยสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม ด้วยการหาค่าฐานนิยมและแปลผลวิเคราะห์ และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มบางข้อคำถาม ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การนำเสนอสรุปผลการวิจัยในครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามของสถานศึกษาที่เป็นตัวอย่าง และ 2) ผลการวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม และสถานศึกษา

แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ที่ได้รับกลับคืนมาจำนวน 618 ฉบับคิดเป็นร้อยละ 97.32 ของแบบสอบถามจำนวนทั้งหมด 635 ฉบับผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าความถี่และค่าร้อยละ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าเป็นผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธจำนวน 147 คน เป็นครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ จำนวน 471 คน

2. ผลการวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 ผลการประเมินด้านบริบท โดยภาพรวมพบว่า โครงการโรงเรียนวิถิพุทธมีความคาดหวังให้นักเรียนพัฒนา ด้านกายภาพ ด้านสังคม ด้านจิตใจและด้านปัญญา มีความเหมาะสมในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การพัฒนาจิตใจ ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นักเรียนมีสุขภาพจิตที่ดี ว่างแจ่มใส เบิกบาน ใช้การบริหารจิตเจริญปัญญาด้วยสติและสมาธิเป็นพื้นฐานในการศึกษาเล่าเรียนและในการทำงาน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ นักเรียนสามารถใช้ความคิดในการพิจารณาไตร่ตรองเพื่อสร้างสรรค์พัฒนาตน พัฒนางาน พัฒนาสังคมและนักเรียนรู้เท่าทันสภาวะ การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและชีวิตตามความเป็นจริงสามารถแก้ไขปัญหาชีวิตและการทำงานได้ด้วยสติปัญญา นักเรียนมีจิตสาธารณะเป็นผู้ให้มากกว่าเป็นผู้รับ แต่ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูและนักเรียน 3 โรงเรียน เห็นว่า มีความเหมาะสมมากที่สุด และมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาวัตถุประสงค์ ซึ่งควรปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

2.2 ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า

ด้านคุณภาพผู้บริหาร โดยภาพรวม พบว่า คุณภาพผู้บริหารมีคุณภาพในระดับมากประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์และมีความสามารถทางการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ และจากการสัมภาษณ์ พบว่าผู้บริหารมีคุณภาพ ในระดับมากที่สุดประเด็นผู้บริหารมีความรอบรู้เรื่อง

การจัดการศึกษาวิถิพุทธ และพัฒนาตนเอง พัฒนางานโดยใช้หลักอิทธิบาท 4 และมีความเข้าใจในงานอย่างลึกซึ้งทั้งในแง่ขั้นตอนและผลสำเร็จ/ผลสัมฤทธิ์ของงานอยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาดังนี้ผู้บริหารที่มีคุณภาพนั้น ควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในประเด็นความรู้ในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างต่อเนื่องและต้องเป็นแบบอย่างทั้งในด้านวิชาการ และการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมโดยมีศีล 5 เป็นพื้นฐาน

ด้านคุณภาพครู โดยภาพรวม พบว่า คุณภาพครูมีคุณภาพในระดับมากประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและพัฒนางานตามหลักอิทธิบาท 4 และมีความเข้าใจในงานอย่างลึกซึ้งทั้งในแง่ขั้นตอนและผลสำเร็จ/ผลสัมฤทธิ์ของงาน และมีพรหมวิหารธรรม 4 ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การทำวิจัยเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนความสามารถในการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ และจากการสัมภาษณ์พบว่าประเด็นความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอยู่ในระดับปานกลางข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาดังนี้ครูควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ให้มีทักษะในการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถพัฒนาผลงานวิชาการหรือวิจัยในชั้นเรียนมาพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ภายในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านคุณภาพระบบการบริหารโดยภาพรวม พบว่ามีคุณภาพในระดับมากประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในไตรสิกขามีศรัทธาในพุทธศาสนา และมีแผนพัฒนา แผนปฏิบัติการประจำปีที่มุ่งพัฒนาคุณภาพโรงเรียนวิถิพุทธประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การบริหารจัดการศึกษาโดยเน้นการมีส่วนร่วมของวัดบ้านโรงเรียน และจากการสัมภาษณ์ พบว่าคุณภาพด้านระบบการบริหารอยู่ในระดับมากที่สุดข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาดังนี้ควรจัดให้มีการสรุปผล การดำเนินงานตามแนวทางการจัดการศึกษาวิถิพุทธเป็นประจำทุกปี และดำเนินการปรับปรุงแผนปฏิบัติการประจำปีอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.3 ผลการประเมินด้านกระบวนการ

ด้านการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมพบว่า การปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ จัดการเรียนการสอนโดยยึด

ผู้เรียนเป็นสำคัญและใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ บุรณการไตรสิกขาในกระบวนการเรียนรู้จากการสัมภาษณ์ พบว่า การปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอนตามความเห็นของผู้บริหาร ครู และนักเรียนอยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาดังนี้ กระบวนการเรียนรู้ต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาผู้เรียนรอบด้าน ทั้งกาย สังคม จิตใจ ปัญญา ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และปฏิบัติธรรมอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตเน้นให้เกิดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ ด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ โดยภาพรวมพบว่าระดับการปฏิบัติงานด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมากประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ใช้สื่อที่หาง่าย ทันสมัย สอดคล้องกับเนื้อหาที่เรียนรู้ ใช้แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างหลากหลาย ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือนำนักเรียนไปเรียนที่วัดหรือนิมนต์พระสอนศีลธรรมมาให้ความรู้ที่โรงเรียนอย่างต่อเนื่องจากการสัมภาษณ์พบว่า ด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาดังนี้ การนำนักเรียนไปที่วัดอาจกระทำได้เพียงสัปดาห์ละครั้ง และอาจไม่บรรลุผลในด้านความต่อเนื่อง เนื่องจากมีข้อจำกัดหลายปัจจัย ดังนั้นการนิมนต์พระมาสอนประจำที่โรงเรียนโดยผ่านโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนควรเน้นการจัดการเรียนรู้โดยเริ่มจากสิ่งที่เห็นที่เป็น ไปสู่การศึกษาเชิงทฤษฎี

ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยภาพรวมพบว่าการปฏิบัติงานด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมากประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเองและเพื่อนในกลุ่ม โรงเรียนจัดให้มีการดำเนินการติดตามวัดและประเมินผลผู้เรียน โดยผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ โรงเรียนนำผลการประเมินที่ได้มาวิเคราะห์ สรุปผลและร่วมกันหาแนวทางในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจากการสัมภาษณ์พบว่า การวัดและประเมินผลตามสภาพจริงด้วยเครื่องมือที่เหมาะสม และวิธีการที่หลากหลาย ครอบคลุมทั้งด้านกายภาพ สังคม จิต และปัญญา อยู่ในระดับปานกลาง ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาดังนี้ ควรจัดให้มีการดำเนินการที่หลากหลายและครอบคลุมประเด็นในการพัฒนาทั้งด้านกาย สังคม จิตใจ และปัญญาในอนาคตนั้นโรงเรียนวิถิปุทธ ต้องมีการพัฒนารูปแบบการประเมินตามแนวทางการศึกษาโรงเรียนวิถิปุทธ ที่มีความสอดคล้องกับบริบทสภาพและหลักสูตรแกนกลางด้วย

ด้านการจัดสภาพแวดล้อม โดยภาพรวมพบว่าการปฏิบัติงานด้านการจัดสภาพแวดล้อม อยู่ในระดับมากประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดระบบดูแลอาคารสถานที่ให้มีความสะอาด ร่มรื่น สวยงาม เป็นระเบียบ ปลอดภัย ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ จัดสภาพห้องเรียน อาคารเรียน และบริเวณโดยรอบโรงเรียนให้มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และสร้างบรรยากาศ การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางพัฒนา ดังนี้การเรียนการสอนที่มีคุณภาพไม่ควรจำกัดเพียงห้องเรียนเท่านั้น ในทุกที่ของโรงเรียนควรจะเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียนตลอดเวลา

ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริม โดยภาพรวม พบว่าการปฏิบัติงานด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมโรงเรียนวิถิปุทธ อยู่ในระดับมากประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ จัดกิจกรรมส่งเสริมการดำเนินชีวิตประจำวันที่ถูกต้องทั้งการกิน อยู่ ดู ฟัง ตามวิถิปุทธ ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ จัดกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่องข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาดังนี้ จัดกิจกรรมส่งเสริมวิถิปุทธพื้นฐานตามอัตลักษณ์ 29 ประการโรงเรียนวิถิปุทธ โดยความร่วมมือของบวร : บ้าน วัด โรงเรียน

ด้านการมีส่วนร่วม บ ว ร โดยภาพรวม พบว่าการปฏิบัติงานด้านการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมากประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ บ้านวัด โรงเรียน ร่วมมือกันพัฒนานักเรียนตามแนวทางที่วางไว้อย่างต่อเนื่อง ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ โรงเรียนจัดการประชุม สัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน เพื่อสร้างความตระหนักและความเข้าใจในแนวทางการพัฒนานักเรียนไปสู่เป้าหมายของโรงเรียนวิถิปุทธ จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้บริหาร ครูนักเรียนเห็นว่า ด้านการมีส่วนร่วม บ ว ร อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาดังนี้ โรงเรียนวิถิปุทธกับชุมชนมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน เกื้อกูลร่วมมือกันและกันในการพัฒนานักเรียนและพัฒนาชุมชนสังคมในวิถีแห่งพุทธธรรม

2.4 ผลการประเมินด้านผลผลิตโดยภาพรวมพบว่า ด้านผลสำเร็จตามความคาดหวัง อยู่ในระดับมากประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นักเรียนมีจิตใจเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันต่อกันดำรงชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และมีสุขภาพจิตที่ดี ร่าเริงแจ่มใส ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ นักเรียนสามารถประยุกต์ใช้หลักธรรม แสวงหาความรู้ความจริงเพื่อนำมาวิเคราะห์สร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

และสามารถนำเสนอได้อย่างสร้างสรรค์ผ่านกระบวนการกลุ่มจากการสัมภาษณ์ พบว่า ผลสำเร็จตามความคาดหวังของโครงการอยู่ในระดับมากที่สุด

2.5 ผลการประเมินด้านผลกระทบ โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียนมีการปรับปรุงตกแต่งอาคารสถานที่ให้ร่มรื่น สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามมากขึ้น ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ โรงเรียนสามารถยกระดับคุณภาพทางการศึกษาของนักเรียนสูงขึ้นจากการสัมภาษณ์ พบว่า ผลกระทบหรือผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้นที่ผ่านมานั้นอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

ด้านบริบทความเหมาะสมและความคาดหวังโรงเรียนวิถิพุทธ นักเรียนมีการพัฒนาด้านกายภาพ สังคม จิตใจ และปัญญา พบว่ามีความเหมาะสมในระดับมาก อาจเนื่องมาจากกระทรวงศึกษาธิการ (2547) ได้กำหนดตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธเกี่ยวกับด้านผลผลิตไว้ คือ คุณลักษณะของนักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธ ที่ต้องได้รับการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านสังคม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา ตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ซึ่งสอดคล้องกับรัตนะ บัณฑิต (2555) เห็นว่า การประเมินบริบทเป็นการประเมินเกี่ยวกับความต้องการจำเป็น ปัญหาอุปสรรคและโอกาสที่เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไข สภาวะแวดล้อมที่กำหนดการประเมินบริบท 4 ส่วนนี้มีความสำคัญที่จะนำไปสู่การออกแบบโครงการ แผนงาน และการให้บริการที่เหมาะสมเป็นไปได้

ด้านปัจจัยนำเข้า ระดับคุณภาพผู้บริหาร คุณภาพครู และคุณภาพระบบบริหาร พบว่า มีคุณภาพระดับมาก อาจเนื่องมาจากผู้บริหาร ครู มีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในระบบไตรสิกขา ทั้งในฐานะเป็นผู้อบรมสั่งสอน ผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน ทั้งนี้ผู้บริหารควรเป็นผู้นำในการพัฒนาตนเอง และการปฏิบัติเป็นตัวอย่าง และจากรายงานการติดตามประเมินผลการจัดการเรียนรู้ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้สรุปว่าตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่พบว่าเหมือนกันในทุกระดับชั้น คือ ตัวแปร "คุณลักษณะของครู" แสดงให้เห็นว่า การที่ครูมีลักษณะ

ที่ดีย่อมส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในทางที่ดีด้วย และยังมีปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยคือ ความสามารถในการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา สอดคล้องกับนักจิตวิทยา ศรีสันต์ (2548); พระครูพิพิธสุตาทร และคณะ (2549); ชาตรี นามคุณ (2552) เห็นว่าโรงเรียนวิถิพุทธจะประสบความสำเร็จต้องพัฒนาที่ตัวบุคคล กล่าวคือ ครู ต้องเป็นครูวิถิพุทธจริงๆ หรือไม่ก็ต้องพัฒนาไปพร้อมๆ กันกับนักเรียน

ด้านกระบวนการ โดยภาพรวมพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบ อาจเนื่องมาจากการบูรณาการพุทธธรรมสู่การจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิต จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งจัดกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญา ทั้งในการเรียนการสอนและในกิจกรรมการดำรงชีวิตประจำวัน การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ เน้นการนิมนต์พระสงฆ์ ภูมิปัญญาทางพุทธศาสนามาสอนสม่ำเสมอ และจัดให้นักเรียนไปเรียนรู้ที่วัดหรือศาสนสถานที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง แต่ต้องพัฒนาใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งพระครูพิพิธสุตาทรและคณะ (2549) กล่าวว่าบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร เน้นส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร มีเมตตาต่อกัน ส่งเสริมบรรยากาศ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ส่งเสริมบุคลากรและนักเรียน ให้ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้อื่น ส่งเสริม ยกย่อง เชิดชู ผู้ทำดี เป็นประจำ สำหรับการดำเนินการตามกิจกรรมส่งเสริมวิถิพุทธพื้นฐาน อัตลักษณ์ 29 ประการ ควรมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม ของ บวร : บ้าน วัด โรงเรียน อย่างจริงจังต่อเนื่อง

ด้านผลผลิต โดยภาพรวมมีลักษณะการแสดงผลอยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบ อาจเนื่องมาจากการดำเนินงานตามแนวคิดและหลักการจัดการศึกษาตามแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับที่กระทรวงศึกษาธิการ (2547) ได้กำหนดตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธเกี่ยวกับด้านผลผลิตไว้ คือ คุณลักษณะของนักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธ ที่ต้องได้รับการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน ตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้มีคุณลักษณะที่กินอยู่ ดู พัง เป็นและดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า และมีความสุข โดยเมื่อพิจารณาทางด้านในส่วนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านจิตใจคือนักเรียนมีความสุขจิตใจที่ดี ร่าเริง แจ่มใส อันเกิดจากบริบทสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ การสร้าง

สุขภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีในโรงเรียน ส่งผลให้ผู้เรียนมีสุขภาพจิตที่ดี คุณลักษณะของนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านกายภาพและด้านปัญญา ตามลำดับเช่นกัน

ด้านผลกระทบ โดยภาพรวมพบว่า มีความเหมาะสม การปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบ สาเหตุอาจเนื่องมาจาก โรงเรียนวิถีพุทธกับชุมชนซึ่งประกอบด้วย บ้าน วัด และโรงเรียน มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกันเกื้อกูล ร่วมมือกันในการพัฒนา นักเรียน และพัฒนาชุมชนสังคมในวิถีแห่งพุทธธรรม ซึ่งโรงเรียนวิถีพุทธ มีผลการพัฒนานักเรียนเป็นที่ยอมรับศรัทธาของชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน จัดระดมสรรพกำลังลักษณะต่างๆ อย่างหลากหลายในการพัฒนางานทุกด้านของโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาเด็กนักเรียน การบริการวิชาการ อาคารสถานที่ ความร่วมมือและการสนับสนุนจากชุมชน ในการพัฒนาภูมิธรรม ภูมิปัญญา คุณธรรม จริยธรรม และกิจกรรมสัมมาอาชีวะต่างๆ เป็นต้น แก่ชุมชน สังคม ด้วยเมตตาธรรมและด้วยความเป็นกัลยาณมิตร เพื่อให้เกิดความเจริญอกงามและสันติสุข สอดคล้องกับการลงพื้นที่พบว่า

- 1) โรงเรียน บ้าน วัด ชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
- 2) โรงเรียนร่วมกิจกรรมของวัดและชุมชน
- 3) โรงเรียนต้องเป็นโรงเรียนของชุมชนโดยเปิดโรงเรียนต้อนรับผู้ปกครองและชุมชนตลอดเวลา
- 4) เปิดห้องสมุดเพื่อให้ชุมชนใช้บริการได้ในวันหยุด รวมทั้งสนามกีฬา หอประชุม ฯลฯ
- 5) เป็นศูนย์กลางของชุมชนในด้านวิชาการวิชาชีพ
- 6) ร่วมกับวัดในชุมชนจัดการเรียนธรรมศึกษา กิจกรรมทางด้านศาสนาต่างๆ
- 7) จัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน วัด ชุมชน
- 8) เสริมความเข้มแข็งของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 9) ประชาสัมพันธ์ผลงานของโรงเรียนในรูปแบบต่างๆ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านกายภาพ ด้านสังคม ด้านจิตใจและด้านปัญญา พร้อมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีงาม
2. วัตถุประสงค์ของโครงการควรปรับในประเด็นการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

3. ผู้บริหารควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในเรื่องความรู้ในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธให้มีประสิทธิภาพ

4. ครูควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะเทคนิคและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามแนวทางวิถีพุทธ

5. ควรพัฒนารูปแบบหรือกระบวนการบูรณาการไตรสิกขาเข้าไปในกระบวนการเรียนการสอน ให้ชัดเจน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนารูปแบบในการจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธมุ่งผลสัมฤทธิ์ หรือพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา
2. ควรมีการศึกษาพัฒนาคู่มือการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. 2545. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545)**. กรุงเทพฯ: พริกหวาน กราฟฟิค.
- _____. 2547. **โรงเรียนวิถีพุทธ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ชาติรี นามคุณ. 2552. "การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนแกนนำโรงเรียนวิถีพุทธเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต1." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณัฐกิตติ์ ศรีสันต์. 2548. "ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา.
- บดินทร์ ธรรมสังวาล. 2553. "การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธ." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระพิพิธสุตาทร และคณะ. 2549. การขยายผลการสร้างเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธตามแนวสาระพระพุทธศาสนา. รายงานการวิจัยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ไพรัช สู่แสนสุข และบรรเจอดพร สู่แสนสุข. 2546. **สู่เส้นทางโรงเรียนวิถีพุทธ**. กระทรวงศึกษาธิการ.

รัตนะ บัวสนธ์. 2555. **ทิศทางและอาณาบริเวณร่วมสมัยทางการวิจัยและประเมินผลการศึกษา (2555-2552) บทความทางวิชาการ: สืบค้นเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2558** <http://www.rattanabb.com/>

วิโรจน์ สารรัตนะ. 2554. **การวิจัยทางการบริหารศึกษา: แนวคิดและกรณีศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษราพัฒนา.

สุรศักดิ์ หลาบมาลา และรสสุคนธ์ มกรมณี. 2551. **รูปแบบนวัตกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรม จริยธรรมของ**

ต่างประเทศ. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้(องค์การมหาชน).

Guttentag, M., and Struening, E.L. 1975. **Handbook of Evaluation Research**. Beverly Hills CA : Sage Publications.

Rossi, P.H. & Freeman, H.E. 1985. **Evaluation: A Systematic Approach**. 3rd ed. New Delhi: Sage Publications.

Stufflebeam, D.L., et al. 1971. **Educational Evaluation and Decision Making**. Itasca Illinois: Peacock Publishing.

>> ภัทรา ไวทยกุล

จบการศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จากสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ระดับปริญญาตรี หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปัจจุบันเป็นนักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีปทุม ปัจจุบันทำงานตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนปิยมิตรวิทยา จ.พะเยา

>> ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุบิน ยุระราช

จบการศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา) ในโครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษก จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและระดับปริญญาตรี หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ1เหรียญทอง) ในโครงการครุทายาท จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนางานวิจัย และอาจารย์ประจำวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

>> ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรณพ จินะวัฒน์

จบการศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาการบริหารการศึกษา) ระดับปริญญาโท ครุศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการศึกษาในระบบโรงเรียน) ระดับปริญญาตรี การศึกษบัณฑิต (สาขาสังคมศึกษา) จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย